

ELS VENTS SEGONS LES DITES DELS PAGESOS D'ALTAFULLA

Joan Vives Milà i Isidre Virgili i Pons

La població d'Altafulla, al voltant dels anys cinquanta del segle passat, treballava principalment en el camp com a pagès. Altres ocupacions dels altafullencs d'aquell temps eren la de pescador i les artesanals com ara paleta i manobre, ferrer, boter, fuster i barber i els treballs de pastor de cabres i ovelles. Alguns, pocs, tenien la sort de rebre una setmanada de salari, eren els que feinejaven en la petita indústria, la tèxtil dels telers de la fàbrica d'en Gatuelles i la del taller del Josep Mercadé de la carretera, o bé en la cooperativa d'espardenyes instal·lada davant de l'Hort de les bombes, en la que anys més tard seria la fàbrica de Plasticel, o contractats com a peons caminers de la carretera nacional 340 o de la brigada de vies i obres de la Renfe.

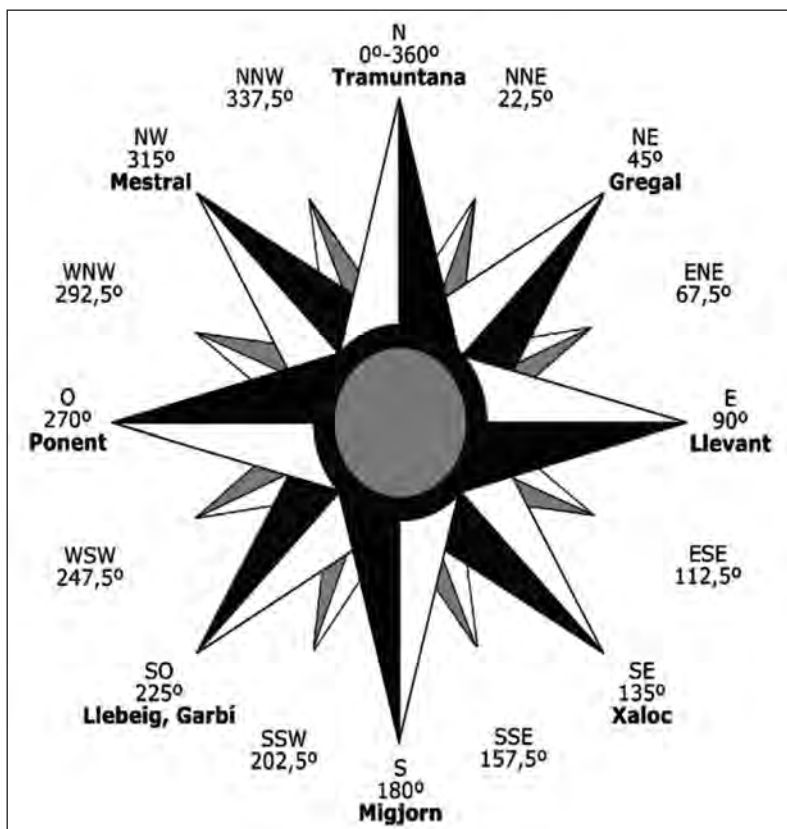
La habitual bonança climatològica era bàsica per al desenvolupament de les collites i de l'estat de la mar per a l'activitat pesquera. El caràcter benigne del clima, amb un oratge suau, afavoria els cultius i en bona part també tenia una influència decisiva en el creixement de les plantes, com també en les captures de les petites barques que encara restaven en la platja, davant de les Botigues de Mar.

Per tot això els dies de ventades, un perill del que no n'estem mai salvats, eren mal rebuts sobre tot perquè en ocasions portaven tempestes que no facilitaven la sortida a la mar o que podien malmetre les collites per la pedra o pels aiguats que desbordaven el riu Gaià que, de tant en tant, s'enduia les avellanes i malmetia els cultius de les hortes d'Altafulla, Ferran, el Vinyet i Tamarit.

Així, per aquesta dependència en el dia a dia de les feines del camp, el temps sovint era el tema de conversa, millor dir, molts cops, la conversa. Quan dos pagesos es trobaven sempre es començava amb el mateix "Ei que fotrà aquest temps?". Aleshores cadascú hi deia la seva i després parlaven del que fos. Per cert hem de dir que aquells pagesos feien unes prediccions del temps força encertades.

Els pagesos altafullecs sabien que els oratges vinguts de la part de garbí fins a la de gregal (marinades) suavitzen les calors fortes i els vinguts de la part de tramuntana fins a ponent (serè o terral) treuen la xafogor i amb l'excés d'humitat eren del tot ben-

vinguts. Però els dies de fortes ventades són tot el contrari, per això la saviesa popular els ha rebutjat i els hi ha donat mals noms. Aquestes dites van convertir-se en unes autèntiques sentències que de manera oral, trameses de pares a fills per diverses generacions d'altafullencs, han perdurat fins el dia d'avui com us ressenyem tot seguit:

- El Llevant la mou i la tramuntana la plou.
- Tramuntana i mals vents ens faran petar les dents.
- De Gregal, ni peix ni pardal.
- D'Alcover (Mestral) res bo en ve.
- De Ponent ni vent ni gent.
- De Garbí, ni pa ni vi.
- De Xaloc ni molt ni poc.
- Migjornada, ja l'hem cagada.

Aquí, a casa nostra, el vent fort de Gregal i Llevant altera tant la mar que en ocasions l'aigua envaeix les cases de la primera línia de la platja.

El Xaloc, a part de moure molt la mar, amb la seva salinitat crema la brosta de la vegetació. Tanmateix el migjorn a més d'inundar també les cases de la platja arriba

molt a les terres de conreu que les envolten. El Garbí porta tempestes i el Ponent, sec i calent (Cremadell) asseca les plantes i acostuma a durar tres dies.

El Mestral es molt violent i també dura tres o quatre dies en que trenca els brots i branques dels arbres i porta, no sempre, fortes gropades i alguna pedregada.

De la certesa d'aquestes dites en tenim molts exemples, alguns de molt antics, en la memòria de les cròniques de la història, com la ventada de sant Simplicí a finals del segle XIX que va malmetre en gran manera cultius i arbres de tot el terme. I la més recent, que tots recordem, la de l'any 2009, quan la nit del diumenge 24 de gener, una ventada de gran intensitat va endur-se hivernacles, destrossar els cultius i va abatre gran nombre d'arbres, en especial desenes de pins, a les muntanyes dels Munts, Sant Antoni, La Coma, el Balcó i Sant Joan.

I finalment, per acabar, us volem relatar dos esdeveniments dels anys cinquanta del segle passat: la glaçada del febrer de 1955 i la pedregada de juliol de 1957. Ambdues van ser els dos fets més extraordinaris que s'havien conegut en molts anys abans i fins avui encara no superats ni tan sols repetits en termes semblants. Aquests dos grans esdeveniments meteorològics, viscuts pels qui escriuen aquest article en època de joventut i adolescència, us els relatem com a testimoni inesborrable d'aquells dies.

La glaçada de l'any 1955 va ser el 2 de febrer, festa de la Candelera. Aquell matí començà un fort vent de Tramuntana que durà més de vuit dies. Glaça els conreus i va matar també tots els arbres; molts d'ells, garrofers i oliveres sobre tot, hagueren de ser arrancats o bé coronats per deixar només la part del tronc encara viu i així tornar-lo a refer, però durant tres o quatre d'anys o no feren fruits o en feren molt pocs.

Aquells vuit dies els abeuradors del bestiar que hi havia en diversos indrets del poble, carrers de l'Hostal, de Dalt, de Baix i plaça del Pou, així com la bassa del castell, van quedar amb un gruix de més de dos dits de gel. Els dos pastors que hi havia aleshores a la vila, el Peret Pastor i el Xavier Rubinat de Cal Rata, en els dies comptats que van poder treure dels corrals els seus ramats, anaven proveïts d'un roc punxegut per tallar el gel dels abeuradors i així poder obrir un bon forat per on les cabres i ovelles poguessin amorrar-se. El Prat, estanc d'aigua a vora mar, davant de la platja del costat del Fortí, tenia un bon gruix de glaç que permetia a la mainada, a la tarda quan sortia de l'escola, passejar-se pel damunt aguantant sense cap risc de trencar-se un pes d'una quarantena de quilos.

Més tard, feta la llenya dels arbres arrencats, va aparèixer una activitat ocasional, les carboneres. Recordem aquells artificis per fer carbó; un dels més grans va fer-se al costat mateix de l'Era del Senyor amb llenya dels garrofers malmesos per la gelada; tenia forma de muntanya cònica, per dins repleta de llenya, i que es recobria tot ell de terra. Després d'enceses les estelles per un petit forat, que es feia a l'interior de la base, la carbonera, cremava dia i nit com un volcà de combustió lenta fins transformar la llenya del seu interior en carbó. En aquells anys de postguerra, de mancances energètiques,

aquest carbó era utilitzat per les anomenades cuines econòmiques de ferro colat, calefaccions i els brasers de sota les taules de menjar i cosir de moltes famílies catalanes.

Un exemple clar de com els hi van ser de gran utilitat aquestes dites als nostres pagesos és de com van saber encertar la força que va tenir la tempesta de pedra i aigua, més pedra que aigua, d'aquell migdia del 14 de juliol de 1957, data en què la tempesta va caure sobre les terres del terme d'Altafulla i les hortes de Tamarit, el Vinyet i Ferran. Com altres vegades, després de dinar al tros, passat migdia, van veure acostar-se dels camps d'Alcover (Mestral) una gropada de formidables dimensions, que s'ennegria i engrandia a cada moment. Molts pagesos, ben bé tots, endevinant el que podia passar van posar els vestiments als seus animals i tot de pressa enganxant-los als carros van tornar cap a casa. La tromba avançava des d'Alcover i com la dita res de bon'esperava ningú. Quasi tots van poder arribar a la vila encara que alguns, pocs, varen tenir que aixoplugar-se a mig camí en masies, cases o corrals davant del que pensaven que només seria un gran aiguat.

Però era més que un aiguat, ja que la remor de la inesperada tempesta anunciava una gran pedregada. En un moment la fressa de la pedra giravoltant entre núvols, va emmudir de cop, però només per uns instants, ja que tot seguit va esdevenir un terrabastall espectacular que va obrir-se pas amb el so de les pedres glaçades, algunes de la grandària d'ous de gallina, rebotant per damunt dels camps i els seus cultius amb arbres que perdien com segats per ganivets els seus fruits, alguns encara primencs com els raïms, les avellanes, les pomes i els préssecs d'agost. La calamarsada es va abatre també sobre els ponts dels recs i séquies i rescloses del riu Gaià, marges de pedra i parets d'obra, roquissars i matolls com també les teulades, murs, portes i finestres de masies i les petites cabanes de pedra seca; la seva violència masegava els sostres i coberts d'empedrats, canyes i uralites amb un ressò endimoniat.

A la tarda, un cop passada la tempesta, tot eren comentaris, al carrer entre els veïns i en la taverna d'en Felip i els cafès de la Violeta i de Can Siguidill entre pagesos i alguns passavolants i rodamons escoltant com a badocs. Tots recordaven el soroll feréstec de la pedregada mentre viatjava entre núvols; un soroll difícil d'explicar; i així, entre riures burletes la feien petar quan un deia quasi cridant, "era com si buidessin els mals endreços de les calaixeres de les golfes"; un altre el seguia amb la veu més alta encara, "semblava el soroll que fan les senalles del mosso del Tarragoní quan omple els sacs d'avellanes" (amb el renom de "el Tarragoní" era conegut el torrenc Joan Soler Ibáñez, comerciant majorista de fruits del camp) i un tercer, per reblar el clau, afegia: "sí, és veritat, això era amb la pedregada de ben a prop, perquè de lluny, redéu, espetegaven com les barrinades del Cosme de la Pobla quan en tira quatre o cinc de seguides". Però tots els comentaris acabaven dient el mateix o semblant, reconeixent allò que a molts els va salvar de mals majors, de rebre de valent: "Ja ho deia l'avi, d'Alcover res bo en bé".